

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1893.

Andra Kammaren.

N:o 42.

Onsdagen den 3 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 26 nästförflutne april.

§ 2.

Föredrogs och bordlades för andra gången sammansatta banko- och lagutskottets memorial n:o 4.

§ 3.

Efter föredragning af statsutskottets utlåtande n:o 9 a, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde hufvudtiteln gjorda framställning om höjning af förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor, biföll kammaren utskottets i nämnda utlåtande gjorda hemställan.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag angående kammarens i nästförestående paragraf omförmälda beslut.

§ 5.

Föredrogs och bifölls lagutskottets utlåtande n:o 59, i anledning af väckta motioner angående utarbetande af en arrendelag.

§ 6.

I ordningen förekom härnäst lagutskottets utlåtande n:o 60, i anledning af väckt motion angående förbud mot frälseskatteräntas skiljande från hemman, hvarmed den förenats.

Ang. förbud mot frälseskatteräntas skiljande från hemman, hvarmed den blifvit förenad.

Med anledning af ifrågavarande, inom Första Kammaren af friherre Klingspor afgifna motion, n:o 5, hemställde utskottet,

Andra Kammarens Prot. 1893. N:o 42.

Ang. förbud
mot frälse-
räntas skil-
jande från
hemman,
hvarmed den
blifvit för-
enad.
(Forts.)

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t måtte låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lag i syfte att, sedan frälseränta en gång med frälsekattehemmanet blifvit förenad, jorden och räntan icke måtte åter skiljas.

Häremot hade reservation anmäls af herrar *Bruzelius*, *Restadius* och *Lindgren*, hvilka ansett, att motionen bort af utskottet afstyrkas.

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr Restadius: Herr talman! På grund af Riksdagens beslut har Kongl. Maj:t medgifvit, att den ränta, som utgår från skattefrälsehemman, skall till staten inlösas. Deraf har motionären föranledts att föreslå, det anordningar måtte vidtagas för att den ränta, som utgår från frälsekattehemman, så småningom må försvinna.

Det synes mig likväl, att motionären dervid ingalunda behörigen uppmärksammat den grundväsentliga åtskilnad, som förefinnes mellan dessa båda slag af ränta. Räntan från skattefrälsehemman är icke annat än den grundskatt, som i forna tider utgick till staten, men hvilken staten sedermera öfverlätit på enskilda personer. Det är gifvet, att när Riksdagen beslutat, att grundskatterna skulle borttagas, följer deraf, att äfven räntan från skattefrälsehemman bör inlösas.

Annat är åter förhållandet med den ränta, som utgår från frälsekattehemman. Den har uppkommit på grund af privaträttsliga aftal och i följd af det historiska förhållandet, att under århundradens lopp endast frälseman fick ega frälseegendom. För att kringgå detta stadgande vidtogs den åtgärden, att jorden kunde få säljas under skatte-mannarätt, men frälseräntan bibehållas åt frälsemannen. Derigenom förvandlades hemmanet till ett frälsekattehemman.

Inom juridiken är det en allmänt vedertagen sats, att lagstiftaren icke skall inskränka eller verka hämmande på privaträttsliga aftal i annan händelse, än att de äro af beskaffenhet att sätta statens ekonomiska väl i fara. Det torde väl vara uppenbart, att detta icke är förhållandet med denna ringa sak.

Det synes mig också, att man med den föreslagna åtgärden icke kan uppnå det mål som åsyftats. Jag tänker mig den möjligheten, att en person inköper jorden och räntan till ett frälsekattehemman. Han lagfar då först med räntan och säljer den till en annan person, hvilken i sin ordning lagfar den. Först derefter lagfares med frälsekattejorden; och det är alldeles omöjligt, att domaren kan hafva reda på detta förhållande, sedan hembudsskyldigheten blifvit upphäfd.

Ett annat skäl, hvarför jag icke kan tillstyrka motionen i dess nuvarande skick, är att den synes mig något för snäf. Inom rättsvetenskapen är det en mycket omtvistad sak, huruvida under nu gällande lag det är möjligt att bilda nya frälsekattehemman eller icke.

Justitierådet Olivecrona påstår, att sådant icke kan ske, hvaremot professor Nordling anser, att sådant med nu gällande lag kan ega rum.

Det finnes icke något vägledande prejudikat vid denna frågas afgörande och visst är, att man har svårt att vare sig nekande eller jakande besvara densamma.

Skulle nu så inträffa, att, derest detta förslag antages, en tvist om en ny frälseränta drages under domstolarnes pröfning och högsta domstolen förklarar, att det är lagligt att nu stifta nya frälseräntor, då har man ju icke vunnit det mål, som i motionen åsyftas. Då jag emellertid icke vågar tro, att Andra Kammaren skall egna någon synnerlig uppmärksamhet åt hvad jag nu sagt, så anser jag skäl för närvarande icke finnas för mig att yrka afslag å motionen.

Ang. förbud mot frälseräntas skiljande från hemman, hvarmed den blifvit förändrad.
(Forts.)

Herr Olsson i Åttersta: Det är dock icke en så grundväsentlig skilnad mellan dessa olika slag af frälseräntor. Det kan gälla för en del, men för en god del är grunden alldeles densamma. Det finnes en del frälse-skatte-äntor, som tillkommit precis på samma sätt som skattefrälseräntor, nemligen att de ursprungligen varit kronans och att kronan afhändt sig dem till enskilda personer. Jorden och räntan hafva således någon kort tid varit förenade i en persons hand. Derpå har denne person sålt räntan, som så blifvit en frälse-skatte-änta. Någon grundväsentlig skilnad förefinnes således icke.

Denna skrifvelse och resultatet af densamma har nog, såsom föregående talare sade, en högst ringa betydelse, ty det lärer icke gå fort att få slut på dessa frälseräntor genom en sådan åtgärd, ty det är först då jord och ränta äro förenade på en hand, som det icke blifver tillåtet att skilja dem. Men då det i alla fall är ett steg i rätta riktningen, så att man, om också i en sen framtid, skall vänta att räntorna skola upphöra, så skall jag anhålla att få yrka bifall till lagutskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Sjö* och *Pettersson* i Österhaninge.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Likaledes bifölls lagutskottets härefter föredragna utlåtande n:o 61, i anledning af väckta motioner angående ändrad lagstiftning i fråga om sättet för testamentes delgifning i vissa fall m. m.

§ 8.

Skedde föredragning af statsutskottets memorial n:o 74, med förslag till ändring af nu gällande föreskrifter angående upprättande af register öfver kamrarnes protokoll jemte bihanget dertill.

Utskottet hemställde i detta utlåtande,

»att Riksdagen, med ändring af nu gällande föreskrifter angående upprättande af register öfver kamrarnes protokoll jemte bihanget dertill, må förordna:

att för hvarje riksdag skall af person, som kanslideputerade der-till utse, öfver nämnda protokoll och bihang upprättas ett register efter i hufvudsak samma plan, som legat till grund för det enligt Riksdagens år 1881 lemnade uppdrag utarbetade »sakregister till Rikets Ständers protokoll med bihang för tiden från och med år 1809 till och med år 1866»;

att arfvode för upprättande och korrekturläsning af ifrågavarande register skall för hvarje lagtima riksdag utgå i ett för allt med 1,000 kronor, att utbetalas i riksgäldskontoret, sedan registret blifvit fullbordadt och i tryck företedt, hvilket skall ske så snart möjligt är och senast fyra månader efter riksdags afslutande;

samt att Riksdagens beslut i ofvanberörda hänseenden må för den kommande tiden förblifva gällande, intill dess annorlunda kan varda af Riksdag bestämdt.»

I fråga härom anförde:

Herr Lyttkens: Jag kan icke underlåta att uttala den uppfattningen, att 1,000 kronor är en väl hög betalning för upprättande af ett dylikt register. Vi veta, att det är ett allmänt klagomål öfver, att statens tjänstemän icke blifva så väl tillgodosedda som Riksdagens, och att i synnerhet hvad Riksdagen sjelf gör blir öfverbetaldt. För att det icke skall kunna sägas, att sådant äfven denna gång egt rum, utan att deremot någon enda röst höjts, har jag till protokollet velat uttala denna mening och skall nu tillåta mig yrka nedsättning af det ifrågavarande anslaget till 500 kronor.

Herr *Arnoldsson* instämde häruti.

Herr Edelstam: Med anledning af det yrkande, som framstälts af herr Lyttkens, skall jag endast be att få erinra, att redan nu är af Riksdagen anslaget ett belopp af 1,000 kronor för utarbetande af register till Riksdagens protokoll och bihanget dertill. Kanslideputerade, som till talmanskonferensen framställt förslag till förändring i registrets upprättande, hafva funnit, att det nya registret tar åtminstone lika lång tid som de gamla registren att utarbета, då det måste omsorgsfullare utarbetas än de förutvarande tre. Detta är anledningen, hvarför kanslideputerade icke ansett sig kunna föreslå nedsättning af beloppet, och då jag tror, att det således är skäl, att samma belopp som hittills anslås för ifrågavarande ändamål, får jag, herr talman, yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talman-nen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9.

*Ang. handels-
domstolars
införande.*

Till kammarens afgörande förelåg vidare lagutskottets utlåtande n:o 62, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran om tillsättande af en komité för utredning angående lämpligheten af handelsdomstolars införande.

I detta utlåtande hemställde utskottet, att ifrågavarande, inom Andra Kammaren af herr *E. Åkerlund* afgifna motion, n:o 175, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Häremot hade reservation anmälts af herrar *Kardell* och *Linder*.

Efter uppläsande af utskottets hemställan anförde:

Herr *Kardell*: Jag har reserverat mig mot utskottets framställning, emedan jag anser, att den fråga, hvarom utskottets föreliggande betänkande handlar, är af så stor vikt, att den väl kan förtjena att ännu en gång komma under ompröfning — den har nemligen, som herrarne torde minnas, blifvit pröfvad en gång förut, år 1875. Dertill kommer, att det inom handelsverlden, särskildt här i Stockholm, finnes en bestämd eller åtminstone ganska allmän opinion för införande af dylika handelsdomstolar, en opinion, åt hvilken bland annat uttryck gifvits i en adress, undertecknad af ett stort antal affärsmän här i Stockholm — det är icke mindre än 143 affärsmän, som undertecknat denna till motionären öfverlemnade adress. Då motionären nu är ifrågavarande, har han lemnat adressen åt mig, och jag ber att få framlägga den på kammarens bord, der hvar och en kan taga del deraf. Emellertid är det icke blott dessa 143, som intressera sig för föreliggande förslag. Jag vet, att det äfven finnes många andra, som önska inrättandet af handelsdomstolar, och om åsigterna beträffande vissa detaljer äro olika hos olika personer, så synes mig detta endast så mycket tydligare visa nödvändigheten af en ny utredning.

Det är bekant, att handelsdomstolar finnas i många olika länder. Så till exempel finnas sådana i Frankrike sedan flere hundra år tillbaka, och de hafva der omfattats med stort intresse från köpmännens sida. Sådana domstolar finnas äfven i Belgien, Tyskland, Österrike, Portugal och äfven i Danmark. I England finnas visserligen icke några egentliga handelsdomstolar, men i stället har man ju der jury i civilmål och förlikningsdomstolar, hvilket i viss mån gör särskilda handelsdomstolar öfverflödiga.

Det är stora fördelar, som äro förenade med en dylik institution. Man vinner större snabbhet i rättsproceduren, man nedbringar betydligt kostnaderna vid processer, större afseende kommer att fästas vid realiteten, vid den verkliga innebörden i tvisterna än nu är förhållandet, då väl mycket afseende fästes vid formen. Med ett ord, sådana domstolar äro för handelsverlden af stor vikt, synnerligast i betraktande deraf, att rättegångsväsendet i vårt land är så tungrodt.

Ang. handels-
domstolarns
införande.
(Forts.)

Utskottet slutar sin motivering för afslag med det yttrandet, att frågan om handelsdomstolarns införande borde tagas i samband med en revision af handelsbalken i 1734 års lag, och att en sådan revision snart skulle företagas. Men jag ber att få påpeka, att handelsdomstolarns införande nu synes uppgifvet af våra jurister, och man kan därför tänka sig, att denna fråga icke kommer före, då handelsbalkens revision skall behandlas, och att på denna grund en förnyad påstötning, lik den som gafs 1875, vore på sin plats.

Jag har reserverat mig för att bringa saken på tal inom kammaren. Jag är icke sakkunnig i denna fråga och har för min del intet yrkande att göra, men om någon annan yrkar bifall till motionen, och votering kommer att ega rum, skall jag rösta för bifall till motionen.

Herr Melin: Frågan om införande i vårt land af handelsdomstolar har länge stått på dagordningen, och då 1884 den förstärkta lagberedningen hade denna fråga till behandling, inkallades åtskilliga fackmän för dess bedömande. Jag var tillfälligtvis med bland dessa fackmän och på samma gång jag erkänner, att dessa fackmän öfver hufvud taget uttalade sig till förmån för handelsdomstolarns införande, ber jag få nämna, att jag den gången var af en från deras, i viss mån, afvikande mening.

Ehuru väl jag redan då insåg fördelarne af handelsdomstolar, kunde jag icke sträcka mig så långt som de öfriga inkallade fackmännen, hvilka önskade, att handelsdomstolar snarast måtte i vårt land inrättas efter utländskt mönster. Jag ansåg nemligen, på samma gång jag erkände vigten af införandet af ett snabbt rättgångssätt, att det viktigaste likvisst är att erhålla en rättvis utgång af rättgångarne, och jag fruktade, att de domstolar, som efter utländskt mönster skulle inrättas, mera komme att gå ut på en *snabb* än en *grundlig* utredning af den föreliggande frågan. Jag kom därför den gången till det resultat, att jag väl ansåg handelsdomstolar nyttiga, men dock hemstälde, huruvida icke det åsyftade målet bäst kunde nås på den vägen, att vår rättgångsordning och våra domstolar förändrades.

Huruvida det på de år, som passerat sedan den tiden, inträffat förhållanden inom vår lagstiftning, som göra, att jag icke så strängt behöfver hålla på den åsigt, som jag då uttalade, vågar jag icke afgöra. Men då jag icke vill motsätta mig det ifrågasatta skrifvelseförslaget, alldenstund jag tror, att det för handelsverlden är af stor vikt att få frågan på tillfredsställande sätt utredd, anser jag mig dock fortfarande böra fästa uppmärksamheten på nödvändigheten af, att i dessa domstolar det juridiska elementet icke trädes för nära. Jag tror icke, att en handelsdomstol af en ordförande, som är jurist, och fyra köpmän som bisittare skulle vara önskvärd. Jag tror, att man måste söka få en annan proportion mellan de olika beståndsdelarne i domstolen och ordna det så, att förtroendemän bland köpmännen, hvilka ej äro speciellt intresserade i frågan, väljas per år och till någon del ingå i

domstolen och på så sätt få ledning af juridiskt bildade personer, ej blott af en ordförande.

Ang. handelsdomstolars införande.

(Forts.)

I sin motion har motionären framhållit fördelarne af dessa handelsdomstolar i Frankrike, och jag betviflar ingalunda, att det förhåller sig så som han säger. Men å andra sidan må äfven nämnas, att erfarenheten inom handels- och sjöfartskretsar under många år gifvit vid handen, att vid en och annan handelsdomstol ganska tvetydiga domslut blifvit fälda. Då det här i Sverige icke gerna kan komma i fråga, att handelsdomstolar inrättas på många platser, utan endast på de större, så torde här många svårigheter komma att uppstå. Jag antager att t. ex. Gefle är en stad, der handelsdomstol lämpligen bör kunna inrättas. Det distrikt norrut, som komme att sortera under denna handelsdomstol, blefve då så stort, att nyttan af domstolen kanhända icke skulle blifva den, som man tänkt sig.

Det är åtskilliga sådana betänkligheter, som jag har haft och delvis ännu har kvar, hvilka göra, att jag icke kan obetingadt vara med om inrättande af handelsdomstolar, och jag anser det nödigt, att man får sådana betryggande domstolar, der icke blott *snabbheten*, utan äfven framför allt *rättvisan* blir fullt tillgodosedd.

Jag kan vara med om utskottets skrifvelseförslag, men har dock ansett mig böra framhålla de betänkligheter, som jag hyser emot dessa domstolar.

Herrar *Falk* och *Johansson* från Stockholm förenade sig med herr *Melin*.

Herr *Dahlberg*: Den föreliggande frågan är utan gensägelse en fråga af största vikt. Särskildt vid våra exportaffärer har behovet ofta gjort sig kämbart att kunna hänvisa de utländska affärsvännerna till en lagstadgad myndighet för afdömande af handelstvister.

Jag kan icke inse, hvarför icke i vårt land, liksom i andra länder, en särskild myndighet, som snabbt kan afgöra dylika tvister, skulle böra och kunna komma till stånd. Af denna orsak vill jag för min del tillåta mig att tillstyrka bifall till motionärens förslag.

Herr *Restadius*: Innan jag ingår på någon granskning af motionärens förslag har jag velat till Riksdagens protokoll hafva antecknat min bestämda gensaga mot det sätt, hvarpå motionen blifvit affattad. Motionären säger, att man i vår rättsskipning kommit derhän, att den part, som »utgår derifrån, att han helt enkelt har sanningen och rätten för sig och tröstar sig dervid, den har i sanning hos domstolarne ett klent stöd».

Vidare yttrar motionären: »Den skada, som det allmänna och de enskilda lida af denna neddragning af begreppen om sanning, rätt och heder, som utgår från vår rättsskipning, är rent af oberäknelig», jemte flere andra dylika bittra ord.

Jag skall dock icke längre uppehålla mig vid dessa motionärens

Ang. handels-
domstolars
införande.
(Forts.)

utfall, ty de synas mig klart ådagalägga, att han vid motionens affattande alltför ymnigt öst ur en källa, hvars ådror icke hafva sin upprinnelse ur den lugna besinningen.

Frågan om handelsdomstolars införande är, såsom förut blifvit nämndt, icke ny. Redan 1875 aflät Riksdagen till Kongl. Maj:t en skrifvelse, i hvilken Riksdagen anhöll, att frågan om handelsdomstolars införande skulle tagas i ompröfning i sammanhang med införandet af ny rättegångsordning. Som skäl derfor anförde Riksdagen, att handelsmålens afgörande väsentligen skulle bero af handelsbruk, som äro så vexlande, att kännedom derom icke kunde anses ligga inom domarens erfarenhet, vidare att dessa mål kräfva ett skyndsammare afgörande, än som med nu gällande bestämmelser kan ernås, och slutligen, att det vore svårt att få tvister angående skadeersättning afgjorda.

Kongl. Maj:t öfverlemnade denna Riksdagens skrifvelse till nya lagberedningen, som i sitt principbetänkande närmare utvecklade dessa skäl och såsom mig synes på uttömmande sätt afvisat dem.

I den förstärkta lagberedningen inkallades 8 eller 9 sakkunnige, som hördes öfver denna fråga, och jag medgifver gerna, att de till stöd för inrättandet af handelsdomstolar anförde goda skäl. Men när fråga uppstod, huru dessa domstolar skulle organiseras, var det icke ens två, som hade samma åsigt. Och det synes mig gifvet, att man icke kan på allvar ifrågasätta införandet af dylika domstolar, förrän man blifvit i det allmänna rättsmedvetandet och inom juridiska kretsar något så när ense om, *huru* reformen bör genomföras.

Det föreslås här att införa specialdomstolar. Jag ber då att få fästa uppmärksamheten på, att allt ifrån århundradets början utvecklingen tvärtom gått i den riktningen, att dessa borde så vidt möjligt alldeles borttagas. År 1811 befallde Kongl. Maj:t lagkomitén att vid utarbetande af sina förslag taga hänsyn till, om och i hvad mån specialdomstolar kunde borttagas, och lagkomitén yttrade, att de voro lika obehöfliga för person som för sak. Den äldre lagberedningen upptog denna fråga, när den utarbetade sitt förslag till ny rättegångsbalk, och proklamerade dervid allas likhet inför lagen och deraf härflytande skyldighet att svara inför allmän domstol.

På 1850-talet tillsattes en komité, som skulle utarbeta förslag till lag angående låneanstalter och kreditförhållanden, och denna komité upptog i sitt förslag den bestämmelsen, att när sörjatts- och handelsmål afgöras i rådstufvurätt, skulle sakkunniga personer tillkallas för att öfvervara förhandlingarna. Men detta förslag blef på grund af anmärkningar, som framställdes i högsta domstolen, förkastadt.

När man nu vill införa handelsdomstolar, måste man i första rummet göra sig reda för, hvilka mål dit skola hänskjutas. Riksdagens skrifvelse af år 1875 lemna derom endast ringa antydning. Men lagberedningen har sökt att med ledning af främmande länders lagstiftning uppgöra ett förslag till sådana mål. Huru pass fullständigt detta är, derom kan jag icke yttra mig. Men visst är, att i det praktiska lifvet ofta torde yppa sig fall, då det kan blifva tvist underkastadt, hvarest

målet bör upptagas, och då är det gifvet, att man äfven måste vara betänkt på att bestämma en domstol, som skall slita sådana tvister. Det kan lätt hända, att genom en sådan tvist ett mål, som då tilldelas en handelsdomstol, varder vida långsammare afgjordt, än om någon handelsdomstol icke funnits.

Ang. handelsdomstolars införande.
(Forts.)

Vidare är det äfven en annan fråga, som måste noga begrundas, och det är den: hvilken kompetens skall en sådan domstol hafva? I förstärkta lagberedningen voro några personer skiljaktiga från majoriteten. De yrkade, att man på försök skulle i rikets största städer införa handelsdomstolar, de ansågo vidare, att kompetensen skulle bestämmas till stadsterritorierna, och att parterna skulle hafva optionsrätt att begagna sig af vare sig allmän domstol eller handelsdomstol. Till tvifvel om riktigheten af detta förfaringssätt manar likväl det förhållande, att, enligt hvad kunniga personer inom denna stad upplyst mig, handeln numera inträdt i den fåra, att den hufvudsakliga handeln eger rum mellan köpmän i de större städerna å ena sidan och köpmän i de mindre städerna och på landet å den andra, och de hafva ytterligare förklarad, i motsats till en föregående talare, att något trängande behof af handelsdomstolar i Stockholm för närvarande icke förefinnes. Riktigheten af detta påstående torde klarast framgå deraf, att man åtminstone 25 år här i Stockholm haft en kompromissdomstol, men att under de tre sista åren ej ett enda mål der blifvit anhängiggjordt, och ledamöterna icke ens hafva klart för sig namnet på domstolen.

Hvad vidare angår optionsrätten, skulle väl dermed menas, att parterna, då de sluta ett handelsaftal, i sammanhang dermed också skulle besluta, till hvilken domstol de, i händelse af tvist, skulle vända sig. Men, mine herrar, vi lefva i telefonens och telegrafens tidevarf, då handelsaftalen så snabbt ingås, att det vanligen icke är tid nog att begrunda dessa på sidan af saken liggande ärenden. Skulle handelsdomstolars införande blifva till väsentlig nytta för någon, så är det för dem, som bo i handelsstaden, der domstolen finnes, och i dess närmaste grannskap, ty det torde väl vara uppenbart, att, om en köpman i Stockholm säljer en vara till en köpman i Norr- eller Vesterbotten eller till och med Lappmarken, det för dem är af föga nytta att draga afgörandet under närmaste handelsdomstol eller den i Stockholm.

När man skall afgöra denna fråga, bör man vidare taga hänsyn till möjligheten att anskaffa lämpliga sakkunniga personer att sitta i dylika domstolar. Vid de mångtusende olika göromål, som förekomma i en dylik domstol, kan det ju lätt inträffa, att endast minuthandlare och fabrikörer komma att deltaga i afgörandet af ett sjörättsmål eller tvärtom, och jag frågar: är det väl antagligt, att desse minuthandlare och fabrikörer bättre än domaren skola hafva kännedom om en så invecklad sak som en sjörättsvist? Vidare torde det i de större städerna blifva svårt att få lämpliga personer, som vilja egna sig åt ett så tacklöst och lönlöst arbete som det ifrågavarande. Det torde icke blifva lätt att finna personer, som hafva den allmänna insigt i handelsvetenskapen, att de kunna sätta sig in i alla de särskilda frågorna,

Ang. handels-
domstolars
införande.
(Forts.)

och som vidare hafva den fasta karakter och den opartiska ställning, att de icke låta leda sig af sidoinflytanden. Dessa mina ord skola icke missförstås af dem, som suttit i kompromissdomstolar och som väl torde känna, att hos den person, som förlorat sin sak, stannar ofta ett agg kvar, som det icke är så lätt att aflägsna.

Det är för öfrigt, såsom jag funnit vid de samtal jag haft med sakkunniga personer, ingen enda, som förklarar sig vilja afstå från något af de rättsmedel, som nu förefinnas att i högre instans söka rättelse. Men är det så, att instansordningen skall bibehållas, så är det gifvet, att den tidsvinst, man genom handelsdomstolarne vill åstadkomma, inskränker sig till första instansen, men det synes mig mycket tvifvelaktigt, huru vida denna tidsvinst kan motsvara de förvecklingar och svårigheter, som denna nya institution skulle medföra.

De personer, som lifligast omfattat herr Åkerlunds motion, anföra som skäl för införande af handelsdomstolar, att rättskipningen derigenom skulle blifva både enklare, säkrare och billigare, men mot dem kan med fog rigtas den frågan, hvarför endast dessa mål skulle få göra anspråk på högsta möjliga enkelhet och säkerhet, och hvarför skulle andra mål få intaga en mot dem sidoordnad ställning. Innan denna fråga blifvit nöjaktigt löst, synes man icke kunna på allvar ifrågasätta införandet af handelsdomstolar.

De som önska sådana söka hufvudsakligen sina förebilder i främmande länder, till exempel, såsom motionären, i Frankrike. År 1809 utgaf Napoleon I ett dekret, hvarigenom handelsdomstolar inrättades, och sedan dess har genom flera särskilda beslut denna institution ytterligare utvecklats. Det är svårt för utanför stående att bereda sig en noggrann föreställning om det sätt, hvarpå handelsdomstolar i utlandet verka, särskildt då, såsom i Frankrike är förhållandet, meningarna inom landet sjelft äro ganska delade. Men gifvet torde vara, att man icke i likhet med motionären kan påstå, att handelsståndet inom Frankrike intager denna höga ställning, därför att det der finnes handelsdomstolar. Det synes mig, som skulle man härvid hafva förväxlat grund och följd, ty långt innan handelsdomstolar infördes i Frankrike, var denna nation känd för sin sparsamhet och sitt ordningssinne, och den står i detta afseende på samma ståndpunkt efter handelsdomstolarnes införande som förut. Det kan ju hända, att handelsdomstolarnes verksamhet underlättas just genom denna nationens karakter.

Anmärkningsvärdt torde i alla händelser vara, att inom de länder, som utgöra centra för världshandeln, nemligen Nordamerika och England, några handelsdomstolar icke blifvit införda. Det synes mig gifvet, att om för handels uppblomstring sådant varit erforderligt, dessa praktiska män nog skulle hafva infört sådana. Jag vill dock i detta sammanhang nämna, att 1889 inrättades i London en domstol, Chamber of Arbitration, hvilken är ett slags handelsdomstol. Jag har genomläst dess regler och funnit dem tillfredsställande och billiga, men huru denna domstol verkar, derom eger jag ingen kännedom. Jag vet blott, att under de två första åren af dess tillvaro hafva af de mångtusende

mål, som förekommit i London, endast cirka 80 varit föremål för be- *Ang. handels-*
handling af denna domstol, och man kan ju vara berättigad att häraf *domstolars*
draga den slutsatsen, att domstolens betydelse ej trängt ned i handels- *införande.*
verlden. (Forts.)

Nu förestår som bekant en omarbetning af handelsbalken i 1734 års lag, och det är alldeles gifvet, att så länge den är qvar, är det alldeles omöjligt att ordna handelslagstiftningen. Men då denna omarbetning blifvit verkställd, tror jag, att den skall bilda en säkrare grundval för den frågans lösning, som man nu eftertraktar. Under sådana förhållanden anser jag det hvarken lämpligt eller klokt eller försigtigt att nu bifalla motionen, och jag tillåter mig därför yrka bifall till hvad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Herr Lilienberg: Jag ber endast att få instämma i det, som den föregående talaren anförde om det olämpliga, ja rent af oförsvarliga sätt, hvarpå förevarande motion blifvit affattad.

Häruti instämde herrar *Lyttkens* och *Stjernspetz*.

Herr Kardell: Herr Restadius förklarade, att han hört, att här i Stockholm icke skulle finnas någon opinion för införande af handelsdomstolar. Jag ber med anledning af detta uttalande få uppläsa ett kort utdrag ur den adress, som jag nyss omnämnde och som jag anhållit att få framlägga på kammarens bord. Det heter deri bland annat: »undertecknade, som med tillfredsställelse erfarit, att frågan om handelsdomstolars inrättande åter blifvit bragt å bane inom Riksdagen, tillåta oss härmed angifva några synpunkter, hvarunder vi anse, att behovet af en dylik institution för handelsverlden framstår såsom synnerligen trängande. Euligt den nu rådande ordningen och med nu befintliga domstolar har ingen att vänta någon rättshjelp utan att han efter stämning, med i regeln 8 eller 14 dagars stämningstid, sätter i scen en fullständig rättegång med dess utdragna skriftvexlingar och ett oberäkneligt antal uppskof på veckor eller månader. De nuvarande vanliga domarena ega ofta ingen eller i allt fall i regel en blott ytlig kunskap om affärsförhållandena, om syftet i och förutsättningarna för aftalen och i följd deraf om dessas verkliga innebörd, likasom de i allmänhet blott med svårighet röra sig med hvad som är de verkliga köpmännens a b c, det affärsmessiga språkbruket och bokföringsväsendet. Under nuvarande ordning har man inom handelsverlden blott ett svagt intryck af att domstolarne äro till för att hjälpa de enskilde». De 143 affärsmän, som undertecknat denna adress, de åtminstone anse, att behovet af handelsdomstolars införande är trängande här i Stockholm. Men det är också många andra, som tänka detsamma. Jag har alldeles nyss hört, att ett par af Stockholms mest framstående affärsmän uttalat sig för önskvärdheten af denna reform, samt förklarar, att handelsdomstolars införande vore rent af en lifsangelägenhet för handelsverlden här i landet.

Ang. handels-
domstolars
införande.
(Forts.)

Herr Restadius talade vidare om förhållandena i England, der handelsdomstolar icke funnes. Jag ber då att få påpeka, hvad jag nämnde i mitt förra anförande, att i England har man jury i civilmål samt att der finnas skiljedomstolar, som äro ganska mycket anlitade. Jag har nyss hört uppgifvas, att en dylik, nyligen öppnad skiljedomstol på helt kort tid anlätades af omkring 3,000 personer.

Jag har ingenting vidare att tillägga; jag har blott velat meddela dessa upplysningar i anledning af herr Restadius' anmärkningar mot motionen.

Herr John Olsson: Med anledning af de anmärkningar, som talaren på elfsborgsbänken rigtade mot motionen, ber jag att få säga några ord till bemötande af desamma.

Han sade först, att han icke trodde det blifva möjligt att få lekmän att åtaga sig att sitta i dessa handelsdomstolar. Jag vill då erinra derom, att, enligt bestämmelserna i den nya sjölagen, har just en sådan institution införts hos oss, att lekmän deltaga i behandlingen af sjörättsmål, och det har icke visat sig uppstå någon svårighet att få lämpliga personer, lekmän, att åtaga sig att dervid sitta som domare.

Vidare anmärkte samme ärade talare, att derest man ville bibehålla nuvarande instansordning, skulle man icke genom handelsdomstolarnes införande vinna den påräknade skyndsamheten i målens behandling. Äfven denna anmärkning anser jag icke träffa sitt mål, därför att man ju i händelse af tvist kan förfara på samma sätt som till exempel i fråga om vaxelmåls behandling i öfverrätt. Dessa mål hafva nemligen företrädesrätt, hvilket gör att de komma att behandlas fortare än andra mål.

Jag har endast velat bemöta dessa två anmärkningar, hvilka, såsom sagdt, icke synas mig hafva något fog för sig.

Härmed var öfverläggningen i detta ämne slutad; och sedan herr talmannen gifvit propositioner å hvartera af de båda yrkanden, som derunder förekommit, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10.

Härefter föredrogs lagutskottets utlåtande n:o 63, i anledning af väckt motion om tillägg till förordningen angående kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862.

Utskottet hemställde, att berörda, inom Andra Kammaren af herr N. Rosengren afgifna motion, n:o 197, icke måtte af Riksdagen bifallas.

Ordet begärdet af

Herr Rosengren, som yttrade: Vid genomläsning af föreliggande betänkande framträder den utskottets tanke temligen ohöljd, att denna motion skulle framkommit på grund af afvoghet mot kyrko- och skolråd

eller dessa styrelsers ordförande, samt att den har till ändamål att, såsom orden här lyda, binda kyrko- och skolråden i deras befogenhet att ordna ifrågakarande förhållanden såsom dem bäst synes. Hvad är det då, som motionären här föreslagit? Jo, att ett tillägg måtte göras till förordningen angående kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd, att årliga val af kassaförvaltare och räkenskapsförare i kyrkoråd och skolråd derigenom må göras obligatoriska. Motionären har sålunda icke föreslagit, att vare sig kyrkostämma eller någon annan beslutande församling skulle utse kassaförvaltare och räkenskapsförare, utan hans mening har varit, att desse funktionärer skulle utses af sjelfva kyrkorådet och skolrådet. Att detta varit meningen, torde också framgå deraf, att i 338 af ifrågakarande förordning stadgas, att en hvar ledamot af kyrkorådet eller skolrådet är gemensamt med de öfriga ansvarig för alla omhänderhafda medel.

Emellertid anser jag mig nu böra gifva till känna, att denna motion framkommit på uppmaning af pastorer i vissa församlingar; och man kan väl icke misstänka, att *de* velat hafva detta tillägg till förordningen för att inskränka kyrkorådets eller skolrådets befogenhet. Icke heller hafva dessa pastorer, som yrkat på denna min framställning, ansett det vare sig obehöfligt eller olämpligt att få detta tillägg till förordningen.

Det är hufvudsakligen ur två synpunkter som det af mig föreslagna tillägget vore önskvärdt. Vi kunna lyckligtvis erkänna, att s. k. oegentligheter i förvaltningen af under kyrko- och skolråden ställda medel sällan förekommit; men å andra sidan måste vi beklagligtvis medgifva, att sådana oegentligheter *hafva* förekommit, och detta oftast i följd deraf att kyrkorådets och skolrådets medlemmar af hänsyn till sin pastor icke velat, såsom förordningen medgifver dem rättighet att göra, utse kassaförvaltare och räkenskapsförare, utan medgifvit, att pastor hädanefter som tillförne bestridde jemväl dessa funktioner. Men detta innebär en stor frestelse för mången. Om en ung vice pastor, som nyss slutat sina studier och åsamkat sig en mängd skulder, kommer till en församling, der han får taga om hand dessa kassor, kan det lätt nog hända att, när han för mycket ansättes af fordringsegarne, frestelsen kommer öfver honom att tillgripa af dessa medel. Sådant har ofta händt, ehuru icke alla dessa fall dragits inför offentligheten.

Men äfven ur en annan synpunkt kunde det vara önskvärdt, att detta tillägg blefve gjordt. Bevis finnas för, att mellan pastor å ena sidan samt kyrko- och skolrådet å den andra olika uppfattningar gjort sig gällande rörande förordningens föreskrift, i det pastor ansett, att han vore sjelfskrifven kassaförvaltare och räkenskapsförare på samma gång som sjelfskrifven ordförande i kyrko- och skolrådet. Särskildt vet jag en församling, der en långvarig tvist fördes om denna sak. Församlingens föregående pastor hade aflägsnats från embetet på grund af begångna oegentligheter, och den nye pastorn fordrade likväl att få hafva hand om dessa kassor. Endast genom biskopens i stiftet mellan-

komst kunde pastorn förmås att afstå från denna sin fordran. En dylik missuppfattning af förordningens bestämmelser synes nu kunna anses förekommen derigenom, att utskottet tolkat författningen så, som jag i min motion gjort, nemligen att kyrkorådet och skolrådet hafva frihet att utse kassaförvaltare och räkenskapsförare. I följd af denna utskottets tolkning af författningen torde uppmärksamheten komma att fästas på förhållandena i de delar af landet, der ännu det gamla tillståndet är rådande. Och då jag derjemte hoppas att, om så skulle befinnas nödigt, denna motion i framtiden kommer att förnyas, skall jag nu afstå från hvarje yrkande om bifall till min motion.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 11.

Om inskränkning i den dissenters och judar åliggande skyldigheten att bidraga till aflöning af svenska statskyrkans presterskap m. m.

Föredrogs lagutskottets utlåtande n:o 64, i anledning af väckta motioner om inskränkning i den dissenters och judar åliggande skyldighet att bidraga till aflöning af svenska kyrkans presterskap m. m.

I två särskilda, inom Andra Kammaren afgifna motioner, n:is 103 och 104, hade herr *J. A. Westerberg* föreslagit, i den förra: »att Riksdagen ville besluta, att dissenters och judar skola betala högst half afgift till statskyrko presterskapets aflöning mot i förmögenhet likställda medlemmar af statskyrkan»; och i den senare: »att ur statskyrkan lagligen utträdde dissenters och judar — som sjelfva uppföra egna eller förhyra lokaler för sina andaktsöfningar — befrias från vidare deltagande i byggandet och underhåll af kyrkor och boställen för statskyrkans och dess tjenares behof.»

Utskottet hemställde emellertid, att ifrågavarande motioner icke måtte af Riksdagen bifallas.

Häremot hade reservation anmälts af herrar *Lilienberg, Folke Andersson, Kardell* och *Svensson* från Karlskrona, hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka Riksdagen att i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville taga i öfvervägande, huruvida icke medlemmar af främmande, af staten erkända trossamfund måtte kunna för inkomst af kapital och arbete befrias från deltagande med svenska kyrkans medlemmar såväl, i den mån som fastställda löneregleringar för denna kyrkas presterskap ginge till ända, i aflöning åt detta presterskap som ock, derest de egde eller förhyrde lokal för gudstjänst, i byggande och underhåll af kyrka och prestgård, samt för Riksdagen framlägga det lagförslag, hvartill anledning kunde förefinnas.

I fråga härom anförde nu:

Her Lilienberg: Såsom herrarne behagat inhemta af utlåtandet, har jag, jemte tre andra af lagutskottets ledamöter från denna kammare, reserverat mig mot utskottets förevarande framställning. Den fråga, som genom motionen blifvit bragt på tal, hör till dessa frågor, som icke kunna falla, utan återkomma till dess de blifvit på ett tillfredsställande sätt lösta. Men denna fråga hör också till de mest svårlösta frågor, och det kräfvades visserligen ett långvarigt arbete, innan lagstiftningen på detta område kan blifva tillfredsställande. I den reservation, som vi afgifvit, hafva vi nu velat, att motionen endast i så måtto skulle beaktas, att dissenters skulle för inkomst af kapital och arbete befrias från deltagande i aflöning åt presterskapet samt i skyldigheten att bygga och underhålla prestgård och kyrka, men vi hafva icke ifrågasatt att denna befrielse, hvad aflöningen till svenska kyrkans presterskap beträffar, skulle upphöra förr än nu fastställda lönerogleringar för presterskapet gå till ända. Jag föreställer mig att, om denna kammare ville uttala sin sympati för den fråga, som motionären väckt, samt sin önskan att den måtte lösas på ett tillfredsställande sätt, så skulle detta kunna ske genom att lemna sitt bifall till den af oss afgifna reservationen. Säkertligen föranleder motionen i år icke något Riksdagens beslut, men kammaren skulle dock genom ett bifall till reservationen hafva uttalat, att lagstiftningsarbetet bör riktas på lösningen af denna fråga, till dess ett tillfredsställande resultat vinnes.

Jag tager mig därför friheten yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till den af mig med flere afgifna reservation.

Häruti instämde herrar *Walldén, Wavrinsky, Linder, Höjer, Beckman, Jakob Erikson* från Stockholm, *Hammarlund, Gustaf Ericsson* från Stockholm, *Wallis, Fr. Berg, J. H. G. Fredholm, Lovén, von Friesen, Fjällbäck, Aulin, Falk, Romberg, Svensson* från Karlskrona, *Hedlund, Liljeholm, Collander, Nydahl, Ola Bosson Olsson* och *Truedsson*.

Herr Westerberg yttrade: Jag är glad öfver, att vi nu icke äro här för att, så att säga, bevittna en likbegängelse. I likhet med den föregående talaren tror jag nemligen, att det endast gäller en afskedshelsing, och jag hoppas, att kammaren måtte komma att säga »välkommen åter» till föreliggande motion. Jag skall därför be att få ansluta mig till de reservanter från denna kammare, hvilka upptagit frågan på det välvilliga sätt, som framgår af deras reservation. Denna deras reservation återfinnes på sid. 13 af utskottets utlåtande och börjar med orden »hvilka ansett» och slutar med orden »hvertill anledning kan förefinnas», hvarefter herr Hasselrot kommer med ett ännu längre gående förslag i sin reservation. Det hade varit mycket lockande för mig att afgifva något svar gent emot den motivering för afslag å min motion, som utskottet använt. Men jag vet, att vi allesammans vilja slippa härifrån så tidigt som möjligt, och därför inskränker jag mig till att förklara,

Om inskränkning i den dissenters och judar åliggande skyldigheten att bidraga till aflöning af svenska statskyrkans presterskap m. m.
(Forts.)

Om inskränkning i den dissenters och judar åliggande skyldigheten att bidragatill aflöning af svenska statskyrkans presterskap m. m. att det är med glädje jag understödjer den åsigt, som af reservanterna omfattats.

Det är dock ett par frågor, som jag icke kan med tystnad förbigå. Om jag hade haft den åsigten, som uttalats i den fjerde punkten af utskottets motivering, om jag kunnat gå in på att, såsom det der heter, denna uppfattning »måste betecknas såsom godtycklig och saknande hvarje rättsgrund», så hade jag tydligtvis aldrig kommit med en sådan motion, och jag är säker om, att heller ingen i denna kammare velat med sin röst understödja en sådan tanke, på sätt utskottets vice ordförande nyss gjort. Men, mine herrar, det fins en rättsgrund, på hvilken vi kunna stödja oss, om än icke i svensk lag direkt uttalad, en rättsgrund, mycket äldre än den svenska lagen, en rättsgrund lika gammal som vår religion och ledande sitt ursprung från Kristus sjelf, och denna rättsgrund, på hvilken vi här ställa oss, lyder: »allt hvad I viljen, att människorna skola göra eder, det gören I ock dem!» Och jag tror mig kunna påstå, att om vi dissenters hade intagit den plats, som den lutherska kyrkan nu innehar i vårt land, och den lutherska kyrkan af oss begärt, hvad vi nu begära af dem, så borde vi hafva varit färdiga att medgifva detta, så vidt icke magtens sötma kunnat göra äfven oss blinda för rättvisans och billighetens kraf.

Ännu en sak skall jag dock be att få nämna, innan jag slutar. I andra punkten af betänkandet heter det, att »så länge den evangeliskt-lutherska kyrkan är en statsinstitution, torde hvarje svensk medborgare vara skyldig att bidraga till den samma lika väl som till hvarje annan statens inrättning.» Detta är emellertid en princip af mycket temporär beskaffenhet, och det behöfver blott påpekas, att om man vill tillämpa den så genomgående, som utskottet här sökt häfda, så skulle man t. ex. kunna komma till det resultat, att derför att kronobrännerierna under Gustaf III:s tid voro en statsinstitution, så var det då alla svenska medborgares pligt att bidraga till densamma genom att supå. Hur otilllämplig denna princip i längden är, har kronobränneriernas fall visat.

Jag tackar, som sagdt, för det understöd, min motion erhållit inom lagutskottet, och skall yrka bifall till den reservation, som afgifvits af 4 af denna kammares ledamöter i utskottet.

Herr Wester: Då motionären instämt i det yrkande, som gjorts om bifall till herr Lilienbergs reservation, så har jag icke något skäl att ingå på pröfning af frågan i dess helhet.

Jag kan dock icke underlåta att med några ord besvara hans anmärkingar mot ett par af utskottets motiv.

Det första var utskottets yttrande, att »så länge den evangeliskt-lutherska kyrkan är en statsinstitution, torde nemligen hvarje svensk medborgare böra vara skyldig att bidraga till densamma lika väl som till hvarje annan statens inrättning.» Motionären har med anledning deraf tillåtit sig jemföra den lutherska kyrkan i Sverige med de kronobrännerier, som funnos på Gustaf III:s tid. Den jemförelsen vill jag icke ens upptaga till besvarande. Men jag vidhåller, att så länge vi

hafva en statskyrka, så böra vi alla bidraga till dess underhåll, liksom vi göra till alla andra statsinstitutioner. Det är här samma förhållande, som t. ex. i fråga om skolväsendet. Till skolornas underhåll få alla betala, antingen de begagna dem eller icke, antingen de äro i den ställning, att de kunna komma att begagna dem eller icke.

Vidare har motionären gjort anmärkning mot ett uttryck i fjerde punkten af betänkandet. Med anledning af motionärens yrkande, att dissenters blott skola befrias från hälften på grund deraf, att statskyrkans presterskap äfven hafva åtskilliga funktioner att utträta för dem, säger utskottet om denna fördelning, att den »måste betecknas såsom godtycklig och saknande hvarje rättsgrund». Det är icke grunden för dissenters befriande från afgifter till statskyrkan, utan grunden för den fördelning, som motionären gjort, då han föreslår, att dissenters för de statsborgerliga funktionerna skola betala hälften, det är den grunden utskottet funnit godtycklig och oberättigad.

Jag öfvergår derefter till reservanternas yrkande, att Riksdagen måtte aflåta skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran att Kongl. Maj:t måtte framlägga ett lagförslag, hvarigenom dissenters och judar befrias från halfva afgiften till presterskapet för inkomst af kapital och arbete, hvilken befrielse skulle inträda, så snart nu gällande löneregleringar upphört. Nu är att märka, att genom 1862 års författning angående löneregleringar är bestämdt, att hvarje faststald lönereglering skall gälla 50 år, och om man nu antager, att den första löneregleringen fastställdes 1864 eller 1865, så följer deraf, att den första löneregleringen icke upphör förr än 1915, det vill säga 22 år härefter. Jag hemställer, om det kan vara skäl, att Riksdagen nu aflåter en skrifvelse och begär en lag, som under inga förhållanden kan komma till effektivitet förrän 22 år härefter. Och det är att märka, att det är ytterst få löneregleringar, som då upphöra att gälla. Det finnes till och med sådana, som ännu ej trädt i verkställighet till följd af konventioner och dylikt. Det synes mig därför allt för tidigt att nu aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t i denna riktning.

Vidare yrkas i reservanternas förslag, att judar och dissenters, som lagligen utträdt ur statskyrkan, skulle i vissa fall befrias från skyldigheten att deltaga i kyrkobyggnader. Följden häraf skulle blifva, att, om i en församling något större antal sådana skulle finnas, hela tyngden komme att drabba öfriga medlemmar af församlingen, och då kunde det hända, att så många dissenters funnes i församlingen, till exempel vid stora industriella anläggningar, som egas af dissenters eller judar, att tyngden blefve så svår, att man icke kunde ifrågasätta, att de öfriga skulle kunna underhålla kyrkan utan hjälp, och då blefve det nog staten, som finge träda emellan.

Härtill kommer vidare, att motionären endast yrkat, att de, som lagligen utträdt, skulle vara befriade från deltagande i underhåll af kyrkorna. Men här finnas för närvarande i vårt land en hel mängd sekter, som upprättat sina egna bönehus utan att hafva lagligen utträdt ur statskyrkan, och dessa skulle då icke erhålla samma förmån. Skall

Om inskränkn-
ning i den dis-
senterers och ju-
dar åliggande
skyldigheten
att bidra till
aflöning af
svenska stats-
kyrkans pre-
sterskap m. m.

(Forts.)

den ena hafva förmånen att slippa deltaga i kyrkobyggnad, så bör väl äfven den andre hafva det. Det ställer sig olika för dem i fråga om presternas aflöning, ty de dissenters, som lagligen utträdt ur statskyrkan, hafva en föreståndare, som lagligen är förpligtad att fullgöra flere af de funktioner, som åligger prest i statskyrkan, men i afseende på kyrkobyggnad förhåller det sig icke på samma sätt.

Häraf torde framgå, att efter min uppfattning en skrivelse i den riktning reservanterna föreslagit i den ena delen för närvarande icke är lämplig och i den andra delen icke nyttig, hvadan jag tillåter mig yrka bifall till utskottets förslag.

Herrar *Swarthing*, *Andersson* i *Löfhult* och *Näslund* förenade sig med herr *Wester*.

Herr *Ekman*: Jag skall be att dels få bemöta åtskilligt, som förekommer i lagutskottets utlåtande, dels åtskilligt, som anfördes af den siste talaren.

Först och främst får jag då säga, att den jemförelse han gjorde mellan den evangeliskt-lutherska kyrkan såsom statsinstitution och skolväsendet icke är rätt hållbar. Det är för vårt land alldeles nödvändigt, att vi hafva skolundervisning, om vårt lands befolkning skall i intellektuellt hänseende kunna lyftas, men deremot är det icke alls nödvändigt för vårt lands befolkning att hafva en *luthersk* kyrka, utan det kan lika gerna vara en kristen kyrka af annan bekännelse, annan denomination. Den jemförelse, han gjorde, är således icke riktigt hållbar. Om jag utgår derifrån, att det för vårt lands andliga och sedliga förkofran icke nödvändigt behöfves en kyrka, som är bestämdt luthersk, utan att det kan finnas andra kristna denominationer, som kunna bidra lika mycket och lika kraftigt till den andliga och sedliga utvecklingen i vårt land, så följer deraf alldeles klart, att, då staten har erkänt, att sådana icke-lutherska församlingar kunna och få existera, och då staten till och med stiftat särskild lag för dessa församlingar och deras föreståndare o. s. v., staten också dermed tydligt och klart medgifvit, att det andliga ändamål, för hvilket den lutherska kyrkan är till såsom statskyrka, kan realiseras äfven på annan väg och genom andra församlingar och andliga korporationer.

Kongl. Maj:t och Riksdagen hafva som bekant stiftat en dissenterslag, och deri föreskrifves alldeles tydligt, hvad föreståndare skall hafva att göra. »Föreståndare hafve tillsyn derå, att församlingens offentliga gudstjenst öfverensstämmer med dess uppgifna trosbekännelse och församlingsordning samt att allmän lag dervid ej öfverträdes.» Vidare heter det: »Derjemte vare föreståndare pligtig att föra de anteckningar, hvarom Konungen förordnar; att lemna erforderliga upplysningar angående församlingens medlemmar; samt att för öfrigt ställa sig till efterrättelse de särskilda föreskrifter, som af vederbörande honom meddelas.» Det är ju alldeles tydligt, att det sålunda i princip redan är medgifvet, att ett samfund på sidan om den lutherska kyrkan får existera, och det

får existera, just därför att naturligtvis Konung och Riksdag hafva sett uti dessa samfund, som icke direkt äro lutherska, men som dock stå på kristlig basis — de hafva derutinnan sett ett medel att realisera just det, som statskyrkans uppgift är eller åtminstone skall vara, nemligen den andliga kulturen i vårt land. När nu verkligen så är, då är det väl rent af orimligt — när föreståndaren skall föra anteckningar, lemna uppgifter t. ex. till statistiska byrån och fullgöra allt, hvad en statskyrkoprest skall göra — så är det, säger jag, alldeles orimligt, att dessa *lagligt* erkända dissenters — om några andra är det naturligtvis icke här fråga — att dessa verkligen dessutom skola aflöna svenska statskyrkans presterskap. Det kan väl icke vara rättvist och billigt att fordra något sådant. Jag kan icke heller vara med motionären derom, att man skulle halfvera, det vill säga, att dissenters icke skulle betala mer än halfva aflöningar till statskyrkans prester. Nej, dissenters skola icke betala någonting till statskyrkans prester, ty statskyrkans prester behöfva icke göra någonting, behöfva icke förrätta en enda kyrklig handling åt de lagligen utträdde dissenters. Dessa lagligen utträdde dissenters döpa sjelfva sina barn, viga, begrafva, föra anteckningar och lemna uppgifter till statistiska byrån. Och de äro skyldiga att inkomma med dylika uppgifter angående allt, som Kongl. Maj:t af dem fordrar. Då är det väl icke rimligt, att de skola betala vare sig hela eller halfva aflöningen till statskyrkans prester.

Om inskränkning i den dissenters och judar åliggande skyldigheten att bidraga till aflöning af svenska statskyrkans presterskap m. m.
(Forts.)

Nu sade den siste talaren: men nu finnas i vårt land en hel hop med dissenters, som icke äro lagligt utträdde, och de kunna då naturligtvis icke få någon nytta af denna sak. Jag för min enskilda del vill på denna invändning svara, att jag tror, att om en sådan lag som den här ifrågavarande skulle blifva gällande, så skulle de dissenters, som nu finnas inom landet, men som icke äro lagligt utträdde, komma att lagligt utträda ur statskyrkan. Hvarför de under nuvarande förhållanden icke utträda kommer sig derutaf, att de hafva rent af ingen vinst derpå. De veta icke, hvad det skall tjena till att utträda ur statskyrkan, så länge de allt fortfarande nödgas erlægga alla sina afgifter; utan de rangera det så, att de upprätta sina egna kyrkor och missionshus och besöka dem; men då de ändå få lof att betala till statskyrkans prester, kvarstå de ännu inom denna kyrka. Men genomför man en sådan lag som den som nu är ifrågasatt, skulle man få se något helt annat. Det skulle då kanske komma att blifva ett ganska stort utträde ur den svenska statskyrkan, och kanske komme de allra flesta dissenters då att inrätta sig enligt förordningen af år 1873.

Hvad nu beträffar löneregleringen, hafva både utskottet och den senaste talaren sagt, att genomförandet af denna sak icke skulle kunna ega rum förr, än de nu gällande löneregleringarna upphört att gälla, det vill säga först efter omkring 20 år. Jag för min enskilda del kan emellertid icke finna något som helst hinder för att genomföra detta när som helst, så snart Konungen och Riksdagen det beslutat, utaf det enkla skälet nemligen, att, för så vidt jag har reda på löneregleringarna, det icke står i en enda lönereglering, och *kan* icke heller stå der, att

Om inskränkning i den dissenters och judar åliggande skyldigheten att bidraga till aflöning af svenska statskyrkans presterskap m. m.

(Forts.)

till exempel den och den pastorn eller den och den komministern i en viss församling skola hafva en bestämd, fixerad lönesumma, utan der står, att pastor skall hafva af mantalen så och så mycket råg och så och så mycket korn, löst efter medelmarkegångspris, så och så mycket i personliga afgifter samt så och så mycket af lön och inkomst. Detta gör, att det kan inträffa — något som jag också vet vara händelsen, specielt i en församling inom erkestiftet — att en pastor vid löneregleringens början icke hade mer än 4,000 kronor i lön, under det att denna för närvarande går upp ända till 12,000 kronor, det vill säga den har tredubblats under den tid löneregleringen varit gällande. Hvad kommer detta utaf? Jo, sedan löneregleringen inträdt, ha en mängd saker tillkommit. De hafva fått en mycket större afkastning t. ex. af skogsafverkningen, som aldrig var inberäknad i den ursprungliga löneregleringen. Dessutom finnes inom socknen ett sörr stations-sambälle, till hvilket inflyttat en mängd personer, som få erlägga sina utskylder o. s. v. Deremot finnas församlingar, der löneregleringen t. ex. har visat, att pastor skulle hafva omkring 4,000 kronor i lön, men till följd af utflyttning och till följd derutaf, att industriella anläggningar blifvit nedlagda, bruk och grufvor och sådant upphört, har pastors lön, som vid löneregleringen var beräknad till omkring 4,000 kronor, sjunkit ned ända till 2,000 kronor. Just därför, att presterskapets löner icke uti löneregleringen äro fixerade, utan det i stället blifvit bestämdt, att så och så mycket skall utgå af hemman, så och så mycket af inkomst samt så och så mycket i personliga afgifter, just därför är det alldeles tydligt och klart, att det föreliggande förslaget kan genomföras, utan att man på något sätt behöfver invänta löneregleringarnes utgång. Detta, tror jag, är en mycket viktig sak att besinna, ty är det verkligen sant, som den siste talaren sade, att det dröjer öfver 20 år, innan detta kan genomföras, då håller jag med honom deruti, att det är nästan väl tidigt att väcka detta förslag nu, då kan man ju framkomma med den frågan senare. Men förhållandet är icke sådant, utan om verkligen Konung och Riksdag besluta detta, så kan det genomföras när som helst, nästa år om så vore. Jag tror således att derutinnan intet hinder skall ligga i vägen för denna sak.

Till sist ber jag få påpeka slutorden i utskottets utlåtande. Der tycker jag verkligen, att utskottet har lemnat ett slags fattigdomsbevis åt statskyrkan. Det säger nemligen der, att om verkligen dissenters skulle blifva befriade från att bygga kyrka och prestgård, vore det att befara, att en slik befrielse skulle innebära en frestelse till utträde ur statskyrkan af rent ekonomiska skäl. Jag säger, att detta är ett fattigdomsbevis; ty utskottet uttalar här den fruktan, att om man slipper att betala, störtar största delen ut ur statskyrkan och vill icke hafva med den vidare att skaffa. Är man verkligen icke mera bunden vid sin kyrka, än att det beror på att man får lof att betala till byggande och underhåll af kyrka och prestgård, så är det bandet mycket löst; och då tycker jag för min del, att det bandet gerna kan slitas när som helst, om det icke är starkare än så. Är man deremot verkligen af hjertat

tillgifven sin kyrka, så lemnar man den icke utaf ekonomiska skäl. Det är alldeles visst och klart. Det se vi till exempel på de nuvarande friförsamlingarne och de dissenters, som finnas i vårt land. Det finnes inga lagar, som hålla dem vid deras kyrkor och missionshus; men de uppföra och hafva uppförrat tusentals kronor för byggandet af sina missionshus, och jag är förvissad derom, att om man skulle upprätta en statistisk beräkning öfver de kyrkor och missionshus i vårt land, som äro bygda af dissenters, vare sig af den ena eller andra denominationen, skulle det visa en siffra, som kanske skulle gå upp till millioner.

Om inskränkning i den dissenters och judar åliggande skyldigheten att bidraga till aflöning af svenska statskyrkans presterskap m. m.

(Forts.)

Herr talman! För att kunna få denna fråga åtminstone något framåt, och då jag förmodar, att ett bifall till reservationen ändå icke blir annat än en opinionsyttring, ty Första Kammaren torde väl expediera denna motion i papperskorgen, skall jag be att få förena mig med reservanterna, herrar Lilienberg, F. Andersson, Kardell och Svensson.

Herr Lilienberg: Jag begärde ordet med anledning af det anförande, som talaren på hallandsbänken hade. I afseende å förhållandet mellan statskyrkan och de af staten erkända dissenterssamfundet kan jag nu instämma i hvad talaren på stockholmsbänken nyss yttrade.

Talaren på hallandsbänken förmenade, att det vore alldeles för tidigt att nu framkomma med något förslag om lagstiftning i detta ämne, och räknade ut, att det skulle dröja öfver 20 år, innan en sådan lag behöfde utfärdas. Men jag vädjar till kammaren, om icke, när någon större reform skall bringas å bane, kammaren vet, huru lång tid kräfves, innan reformen kan komma till verkställighet. Särdeles när det är fråga om en sådan reform, som den här är å bane, af den svårösta beskaffenhet, som denna onekligen är, tror jag, att det behöfves mångårigt arbete och att det behöfs, att en motion flera gånger framlägges för att få ett beslut af Riksdagen till stånd i denna fråga.

Talaren anmärkte vidare, att en sådan lagstiftning, som här är ifrågasatt, skulle verka rubbning i de ekonomiska förhållandena inom församlingarne, men just för att icke göra detta i någon mer afsevärd mån eller för att göra rubbningen så liten som möjligt, hafva reservanterna inskränkt sig dertill, att dissenters endast skulle befrias från afgiften för inkomst af kapital eller arbete, men icke för inkomst af fast egendom.

Jag yrkar fortfarande bifall till reservationen.

I detta yttrande instämde herrar *Hedin* och *Hammarström*.

Herr Boëthius: Jag begärde ordet med anledning deraf, att en talare på stockholmsbänken nyss förnekade rättigheten af en jemförelse mellan dissenters' skyldighet att betala bidrag till statskyrkan och *deras* skyldighet att betala bidrag till skolväsendet, som icke begagna sig af det. Talaren ansåg, att här föreläge en väsentlig skiilnad. Skolan vore något, som vi alla erkände som nödvändigt, men statskyrkan vore icke en nödvändig kulturanstalt. Jag tror dock, att vårt folks flertal anser,

Om inskränkning i den dissenters och judar åliggande skyldigheten att bidraga till aflöning af svenska statskyrkans presterskap m. m.

att det är lika nödvändigt att hafva en kulturanstalt för religionens och sedlighetens vård som för undervisningens, och så länge flertalet af vårt folk finner, att den lämpligaste anstalten härför är statskyrkan, förmenar jag, att det icke kan hjälpas, att den minoritet, som icke hyser samma åsigt, får bidraga dertill, på samma sätt som den minoritet, som icke begagnar sig af de offentliga skolorna, få bidraga till dessa.

(Forts.)

Talarens anmärkning skulle vara befogad, i fall det nemligen vore så, att de offentliga skolorna vore de enda tillåtna i vårt land. Han sade nemligen, att den svenska staten har en statskyrka, men den erkänner rättigheten för dissenters att hafva sina kyrkor. Deraf skulle följa, huru orättvist det vore, att dissenters få bidraga till denna statsinstitution; men precis på samma sätt gör svenska staten med skolväsendet. Den har visserligen föreskrifvit en folkskola. Ja, men . . . denna folkskola, dess organisation, är icke den enda tänkbara, lika litet som statskyrkan är den enda tänkbara, och svenska staten ålägger icke sina medlemmar att hafva sina barn i folkskola, utan man kan få gifva dem enskild undervisning. Men gör man det, får man ändå betala till folkskolan.

Går man så till elementarläroverken, blir förhållandet ändå klarare. Der erkänner staten vid sidan af sina läroverk privata läroverk, som äro fullt organiserade, och som hafva skyldighet att lemna uppgifter till staten alldeles som dissenters. Men de, som begagna sådana privata läroverk och betala för det, få ändå bidraga till underhållet af de allmänna läroverken.

Således synes den jämförelsen fullt riktig, att skall man befria dissenters från att bidraga till den kulturanstalt, som kallas statskyrkan, så bör man också befria dem, som hafva sina barn i privata skolor, från att bidraga till de offentliga läroverken. Så länge det är så, att ett flertal af vårt folk anser statskyrkan vara den lämpligaste för den religiösa kulturen, så länge tror jag därför att det icke går an att befria minoriteten från att betala, utan denna minoritet får finna sig i det, liksom andra minoriteter få finna sig i att gifva bidrag till statsändamål, som de icke tycka om eller begagna sig af. Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr *Peterson* i *Hasselstad* instämde häruti.

Herr *Rodhe*. Jag skall anhålla, herr talman, att endast helt kort få uttala mitt godkännande af utskottets afstyrkande af motionen äfvensom af de skäl, på hvilka det stödt detta sitt afstyrkande. Jag tror icke, att det gerna är möjligt att vid denna frågas bedömande se frågan så att säga i smått eller taga hänsyn blott till de individer, hvilkas ekonomiska fördel skulle främjas genom ett antagande af motionen. Man tvingas att se saken mera i stort. Frågan sammanhänger tydligtvis på det närmaste med frågan om statskyrkans vara eller icke vara. Vill man upphäfva statskyrkan, ja, då skall man bifalla motionen. Ty ett sådant bifall eller antagande af motionen är alldeles tydligt ett steg

till statskyrkans upphäfvande. Det är ju icke att förundra sig öfver, att de, som stält sig i ett mer eller mindre fiendtligt eller främmande förhållande till vår kyrka, att de skola omfatta ett förslag sådant som det föreliggande. Jag tror dock icke, att den upplösningens ande, som är så verksam i våra dagar, hunnit så gripa omkring sig i denna kammare, att dess flertal skulle vilja vara med om att upphäfva denna statskyrkoinstitution.

Talaren på stockholmsbänken ansåg det som ett fattigdomsbevis, det som utskottet anmärkt, att det skulle bli stor frestelse för kyrkans medlemmar att utträda, så vida befrielse från afgifter till kyrkan kunde ställas dem i utsigt genom ett sådant utträdande. — Ja, det är ett fattigdomsbevis, som jag tror man får gifva medlemmarne inom alla kyrkosamfund. Nämnde talare borde väl veta, att det är i sjelfva verket öfver allt så, att det är ganska få, hvilka af fullaste hjerta sluta sig till ett kyrkosamfund. Det stora flertalet kommer alltid att stå i mer eller mindre ytligt förhållande till kyrkosamfundet. Så har det varit i alla tider, och så kommer det i alla tider att förblifva.

Då jag för min del anser, att det skulle icke blott för kyrkan utan framför allt för staten vara en stor olycka, om statskyrkan blefve afskaffad, kan jag icke annat än afstyrka bifall till motionen och tillstyrka utskottets förslag.

Innan jag slutar kan jag icke underlåta att uttala mitt djupa beklagande af ett ord, som fälles af motionären, ett ord, som vittnar om en ogrannlagenhet och kärlekslöshet, som jag icke hade väntat af honom. Det var när han jemförde statskyrkan med kronobrännerierna. Det var en jemförelse, som var mer än upprörande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Med herr Rodhe instämde herr *Peterson* i Boestad.

Herr John Olsson: Jag skall blott be att få till protokollet antecknad, att jag för min del instämmer i herr Lilienbergs reservation, till hvilken jag således yrkar bifall.

Herr Petersson i Runtorp. Jag har begärt ordet för att instämma med alla dem, som yrkat bifall till utskottets förslag. Jag tycker det är nästan sorgligt att höra, när man vet hvilka splittringar och sönderingar, som äro inom de kyrkliga förhållandena, att man med motionärens förslag velat framställa premier till dem, som utträda ur statskyrkan. Jag hemställer till kammaren, om det kan vara värdigt, att under detta jubelåret 1893 lemna ett svar sådant som detta vid detta den lutherska reformationens jubelfestår. Jag hemställer om bifall till utskottets förslag och önskar, att ett sådant förslag som motionärens icke så snart måtte komma återigen, utan hoppas att det för alltid blir begrafvet.

Häruti instämde herrar *Andersson* i Lyckorna, *Petersson* i Hamra, *Kumlin*, *Mallmin* och *Andersson* i Hamra.

Om inskränkning i den dissenters och judar åliggande skyldigheten att bidraga till aflöning af svenska statskyrkans presterskap m. m.

(Forts.)

Om inskränkning i den dissenterers och judar åläggande skyldigheten att bidragatill aflöning af svenska statskyrkans presterskap m. m.

(Forts.)

Herr Ekman. Jag ber att få vända mig mot den siste talaren, som talade om att lemna en premie till dissenters, som utträda ur statskyrkan. Han känner utan tvifvel mycket litet till, hvilka stora utgifter både i ena och andra hänseendet, som dissenters hafva. De ha icke så små bördor att bära. De ha att underhålla enskilda församlingslokaler och enskilda församlingsföreståndare. Det är icke för att åtnjuta några premier, som vi begära att utträda från svenska statskyrkan, utan för att åtnjuta den samvetsfrihet, som vi ovilkorligen känna oss behöfva.

Den fråga, som föreligger, är helt enkelt ingenting annat än en ekonomisk fråga. Men herr biskopen från Göteborg har gjort den till en så allvarlig fråga, så att det gäller, som han säger, svenska statskyrkans vara eller icke vara. — Jag har tyvärr icke förut haft så stor aktning för den svenska statskyrkan, emedan jag varit i tillfälle att se dess innebörd ganska mycket på nära håll. Men är det verkligen så, att statskyrkans vara eller icke vara hänger på pekuniära utgifter, då faller min aktning ändå mera för denna kyrka. Har denna kyrka icke tillgifnare medlemmar, än att dessa medlemmar äro färdiga, att, blott de få någon eftergift, bjuda denna kyrka farväl, då tror jag tiden är inne, att vi mycket väl kunna låta statskyrkan falla; och har svenska folket genom ett sådant tillvägagående, nemligen att lemna kyrkan för ekonomiska skäl, gifvit tydligt och klart tillkänna, att det icke längre vill omhulda denna statskyrka, då må den också falla.

Herr Beckman. Jag har redan, herr talman, instämt med herr Lilienberg, och det var icke min afsigt att yttra mig i denna fråga. Men det är mig alldeles omöjligt att stillatigande åhöra hur man söker att framställa denna sak som en fråga, den der uteslutande rör ekonomiska förhållanden. Det är tvärt om just *den synpunkten*, som mest bör framhållas, att det här gäller en *samvetsfrihetsfråga*. Och en sådan fråga är i alldeles särskildt mening en kristlig fråga. Det är därför, att jag anser att kristendomen framför allt bör värna om den enskildes samvetsrätt, som jag finner det vara en oeftergiftlig pligt för statsmagtarna, att, i de fall der de genom lagstiftning ingripa i förhållanden, som beröra religionen, så mycket som står i deras förmåga tillse att intet samvetstvång lägges på dem, som hylla en olika uppfattning.

Det yttrades här nyss, att man skulle se saken »i stort». Det var, sade den ärade talaren på göteborgsbänken, att se saken »i smått», om man icke framför allt erinrade sig det inflytande, som ett stadgande i den rigtning, reservanternas föreslagit, kunde hafva på statskyrkans bestånd. Jag skall icke — fastän jag sjelf anser, att statskyrkan är en öfvergångsform, som icke ens som sådan är den allra lämpligaste — förneka att statskyrkan haft ett fördelaktigt inflytande på vissa kulturområden. Jag skall villigt erkänna dess stora betydelse såsom kulturanstalt i fråga om vissa delar af det religiösa kulturlifvet. Men, herr talman, jag påstår att det fins en annan synpunkt som är viktigare. Det fins något annat, som icke är »smått» utan tvärtom vida större än

omsorgen om statskyrkans ekonomiska grundvalar. Och det är häfdandet af den orubbliga principen, att såsom grundvalen för ett sant kristligt religiöst samhällslif måste i främsta rummet ställas *den enskildes sam-*
vetsfrihet!

Jag anhåller, herr talman, om bifall till reservationen.

Herr *Olson* i Stensdalen förenade sig med herr *Beckman*.

Herr *Redelius*: Jag ber kammaren om ursäkt öfver att jag nu har begärt ordet. Ty jag må bekänna att det ligger mig mycket emot att uttala mig i en fråga, som rör presterskapets aflöning. Ty jag har den grundåskådningen, att sådana frågor böra afgöras af andra än presterne sjelfva. Men den siste talaren uttryckte ett ord, som jag anser mig pliktig att besvara, då han påstod att här vore fråga om samvetsfrihet. Det var sannerligen oväntadt att höra det ifrån det hållet. Jag hade trott hela tiden att det endast var fråga om dissenters pekuniära bidrag till statskyrkans presterskap, jemte öfriga församlingsmedlemmar. Det har jag trott, mina herrar. Men jag har aldrig ens ett ögonblick kunnat komma på den uppfattningen, att det skulle röra samvetsfriheten. Jag förstår icke det talet. Jag tror, att det kan vara tillräckligt att framhålla detta, för att det må vara klart för hela världen, att det är icke fråga om samvetsfriheten, utan fråga om en pekuniär sak. Om denna pekuniära sak vill jag icke nu yttra mig. Ty det må vara nog med det som i öfrigt blifvit sagdt från den ståndpunkt, på hvilken jag står.

Men då jag likväl tagit till ordet, ber jag att få upprepa några ord som nämndes af en annan talare på samma länsbänk, herr *Nils Petersson* i Runtorp: jag tror icke, att det är den svenska representationen värdigt att besluta premier för utträde ur statskyrkan. Ty, säga hvad man vill, premier blir det. Det är detsamma som att erbjuda betalning åt dem som vilja gå ut. Det är att begagna lockelser. Helt annat är förhållandet, om man står på den ståndpunkt, på hvilken jag står och från hvilken jag tagit mig friheten vid föregående riksdagar framlägga förslag till reglering af dessa svåra förhållanden, som verkligen kräfva en reglering. Jag hänvisar i det hänseendet till de af mig väckta motionerna. Det kan utgöra tillräckligt svar i denna sak.

Men ännu en omständighet till. Jag medgifver nemligen, att man med rätta må ställa stora fordringar på oss prester äfven med hänsyn till fördragsamhet och tolerans mot olika tänkande. Det medgifver jag obetingadt. Men så långt tror jag icke man bör gå, att man af oss prester fordrar, att vi skola betala dem af våra åhörare, som vägra att åhöra våra predikningar.

Herr *Beckman*: Jag kan icke underlåta att yttra några ord med anledning af det anförande, som hölls af talaren på karmarlänsbänken. Hans ståndpunkt är i detta afseende så fjerran från min, att jag måhända

Om inskränkning i den dissenters och judar åliggande skyldigheten att bidraga till aflöning af svenska statskyrkans presterskap m.m.

(Forts.)

Om inskrän- icke fullt förstår honom. Att *han* icke förstår mig, derom är jag lif-
ning i den dis- ligt öfvertygad. Jag kan ej behandla detta ämne på ett sådant sätt
sinters och ju- som han, då han skämtsamt talat om, att han ej ville vara med om att
dar åliggande »premiera» dem, som icke ville åhöra hans eller andra presters predik-
skyldigheten ningar. Ty det är icke det, som frågan för mig här gäller; utan frå-
att bidragat till gan är denna: skall individen i religiösa ting ej få sin samvetsfrihet
af löning af respekterad. Ty det gäller här verkligen religionen — det borde ej
svenska stats- kunna bestridas. Skola nu personer tvingas att betala afgifter till främ-
kyrkans pve- jande af religiösa institutioner, som de icke anse öfverensstämma med hvad
sterskap m. m. deras samvete säger dem vara rätta vägen att förverkliga »det religiösa

(Forts.)

kulturlifvet», såsom man här kallat det? Kan det exempelvis vara rätt-
färdigt, att staten fordrar, att judar skola betala dylika afgifter? Eller
att andra dissenters af olika slag mot sin vilja nödgas härtill? Det
går verkligen ej an att affärda en fråga af sådan vikt med det lätt-
vindiga påståendet, att det endast gäller »en premiering», en rent eko-
nomisk fråga. Nej, jemte det att frågan är af ekonomisk natur, är och
förblir den efter min uppfattning äfven en i hela vårt samhällslif djupt
ingripande samvetsfrihetsfråga. Ja, herr talman, denna samvetsfrihets-
fråga anser jag vara för nationens uppfostran i sannaste och djupaste
religiöst kulturhänseende en af de allra viktigaste. Det finnes enligt
min tro knappast något, som är mera egnadt att, om jag så må ut-
trycka det, sänka nivån inom ett folk, än om man förvägrar det att
fullt njuta samvetets frihet. Ännu farligare då, om man rent af frestar
den enskilde att med läpparne eller lifvet bekänna annat än han i sitt
hjerter tror.

Jag anhåller fortfarande om bifall till reservationen.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de yrkanden, som der
under förekommit, gaf herr talman propositioner *dels* på bifall till ut-
skottets hemställan och *dels* på bifall i stället till den af herr Lilien-
berg med flere vid utlåtandet fogade reservation; och fann herr tal-
mannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.
Votering blef likväl begärd och företogs enligt följande nu uppsatta och
af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller lagutskottets hemställan i utlåtandet n:o 64, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den af herrar Lilienberg, F. An-
dersson, Kardell och Svensson vid utlåtandet afgifna reservation.

Omröstningen utföll med 127 ja mot 77 nej; varande alltså ut-
skottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 12.

Företogs handläggning af lagutskottets utlåtande n:o 65, i anledning af väckt motion om tillägg till § 1 i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875.

I detta utlåtande hemställde utskottet, att ifrågavarande, inom Andra Kammaren af herr *D. Persson* i Tällberg afgifna motion, n:o 125, icke måtte af Riksdagen bifallas.

Herr Persson i Tällberg erhöi på begäran ordet och yttrade: Lagutskottet anser sig hafva anfört sådana skäl mot min motion, att den icke skulle förtjena något afseende. Jag för min del känner mig visst icke öfverbevisad utaf de skäl lagutskottet anfört.

Den första anmärkning, som lagutskottet gör, gäller mitt antagande, att efterlevande maken skulle få jemnt hälften af den fastighet, som markarne under äktenskapet förvärfvat. Men så är ingalunda alltid förhållandet, säger utskottet. Jag har dock temligen goda skäl för mitt antagande, ty i giftermålsbalkens 10 kap. 2 § heter det: »Man och hustru hafva giftorätt till hälften hvardera i all den lösa egendom, samt den fasta egendom i stad, eller å stadens mark, som de ega eller ega få, så ock den fasta egendom på landet, hvilken de i hjonlag afla tillsammans». Det är naturligt, att jag i min motion måste utgå från denna lagliga grund. Det är det oakadt icke för mig obekant, att vid en fördelning af egendomen efter den ena makens död den andra maken kan få blott en del af aflingeegendomen eller också ingenting alls eller också hela aflingeegendomen. Det beror på öfverenskommelse, huru denna egendom delas jemförd med annan egendom. Men om vi antaga, att den efterlevande maken får *all* aflingeegendom ensam och denna egendom förut är lagfaren eller åtminstone lagfart sökt i den efterlevande makens namn och i lagfartsboken på honom införd, så kan jag icke fatta, hvilken ordning och reda det skall kunna medföra, att man å nyo inför precis samma egendom på samma person.

Lagutskottet anmärker ytterligare, att jag ej skulle hafva känt till eller ock missförstått kongl. förordningen om tjuguarig häfd den 22 april 1881. Jo, jag känner till den förordningen, och jag känner till och med till, att den icke är så effektiv som den borde vara. Derför har jag icke heller det allra ringaste vidrört den förordningen i min motion. Men hvad jag ej känner till, är hvad lagutskottet funnit i den förordningen, nemligen att man skulle vara berättigad att räkna preskriptionstiden från den dag, lagfart å första fångtet beviljats. Det kan ju hända, att våra herrar jurister kunna tolka sig till något sådant af förordningen, men icke står det i densamma, om ej möjligt i några motiv.

Emellertid skall jag ej framställa något yrkande om bifall till motionen, då Första Kammaren redan afslagit densamma. Jag har blott velat yttra dessa ord för att dels visa, att jag icke anser mig vara öfverbevisad af lagutskottets skäl, dels uttrycka en önskan, att en motion

i ungefär samma riktning någon gång framdeles måtte framkomma till Riksdagen.

Som sagdt, jag har intet yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 13.

Till behandling förekom härefter Första Kammarens protokollsutdrag, n:o 229, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 13, i anledning af väckt motion om latinskrifningens afskaffande vid de allmänna läroverken.

Sedan i en inom Andra Kammaren afgifven motion, n:o 153, herr *P. Waldenström* föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa, det latinskrifningen vid de allmänna läroverken samt i sammanhang dermed det latinska översättningsprovet i mogenhetsexamen måtte så snart som möjligt afskaffas, hade vid pröfning af detta ärende Andra Kammaren i enlighet med sitt första tillfälliga utskotts hemställan för sin del beslutit, att Riksdagen i skrifvelse skulle anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes med afseende på undervisningen vid de allmänna läroverken vidtaga sådana anordningar, att latinskrifning icke måtte åläggas lärjungarne på annan tid än de åt undervisningen i latin anslagna lärotimmarne, och att i sammanhang dermed det skriftliga översättningsprovet från svenska till latin i mogenhetsexamen måtte bortfalla; och hade Första Kammaren, efter delfående af detta beslut, för yttrande hänvisat detsamma till sitt andra tillfälliga utskott; hvilket sistnämnda utskott i afgifvit utlåtande hemställt:

att Första Kammaren måtte i så mån instämma i Andra Kammarens beslut, att Första Kammaren för sin del beslöte, det Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t skulle anhålla, att det skriftliga översättningsprovet från svenska till latin i mogenhetsexamen måtte varda afskaffadt.

Denna hemställan hade, enligt hvad af ofvanomförmälda protokollsutdrag inhemtades, af Första Kammaren bifallits.

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr *Hammarlund*: Efter samråd med motionären, som är hindrad att infinna sig vid dagens sammanträde, tillåter jag mig hemställa, att kammaren, utan att å nyo remittera detta ärende till utskottet, måtte biträda det slut, hvartill Första Kammaren kommit.

Första Kammarens beslut har följandelydelse: »Att Första Kammaren måtte i så mån instämma i Andra Kammarens beslut, att Första Kammaren för sin del beslutar, det Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att det skriftliga översättningsprovet från svenska till latin i mogenhetsexamen må varda afskaffadt».

Som herrarne helt visst erinra sig, har Andra Kammaren förut beslutit aflåtandet af en skrifvelse till Kongl. Maj:t och dervid uttalat sig

för tvenne önskningsmål, nemligen för det första, att latinskrifning icke må åläggas lärjungar på annan tid än de åt undervisningen i latin anslagna lärotimmarne, och för det andra, att det nuvarande öfversättningsproffet från svenska till latin i mogenhetsexamen må bortfalla. Nu har Första Kammaren ej velat vara med om det förra, hvaremot den biträdt denna kammares beslut rörande det skriftliga öfversättningsproffet. Om nu Andra Kammaren instämmer deri, har detta års Riksdag kommit till åtminstone ett positivt resultat i afseende på skolundervisningen. Detta är visserligen icke af något synnerligen stort omfång, men dock icke utan sin betydelse.

Jag tillåter mig således hemställa, att Andra Kammaren måtte biträda Första Kammarens beslut.

Herr Elowson: När denna fråga för någon tid sedan förelåg till behandling i Andra Kammaren, yrkade jag bifall till en af utskotets ordförande afgifven reservation, i förhoppning att Första Kammaren skulle biträda denna reservation. Hvad jag då yttrade såsom en förmodan har sedermera blifvit en verklighet. Jag kan därför ej annat än med stort nöje instämma i det förslag, som nu är framställt, att Andra Kammaren skall biträda Första Kammarens beslut; och jag gör det i fullt medveten öfvertygelse derom, att denna reform, om den, såsom jag hoppas, kommer till stånd derigenom att regeringen godkänner den, skall lända de allmänna läroverken till gagn och batnad.

Jag yrkar bifall till det af den förste talaren framställda förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition, beslöt Andra Kammaren, med frånträdande af sitt förra beslut i ämnet, så vidt det skilde sig från Första Kammarens ifrågavarande beslut, att biträda sistnämnda beslut.

§ 14.

Till Kammaren hade ingått följande kongl. skrifvelse som upplästes:

Wi OSCAR, med Guds nåde, Sveriges, Norges, Götes och Wendes Konung, tillbjude Eder, Gode Herrar och Svenske män, Wår ynnest och nådiga benägenhet med Gud Allsmächtig!

Tre hundra år hafva förflutit, sedan Upsala möte hölls. Då befästades evangelisk-luthersk tro och förkunnelse i vårt land, och intet område i vårt folks lif finnes, hvilket icke mottagit välsignelse häraf. Våra fäder hafva förstått och erkänt detta genom att både 1693 och 1793 fira jubelfester till minne af sagda möte. Öfver allt i vårt land har också i år detta stora och sköna minne bort högtidlighållas. På grund häraf hafve Wi ock i det af Oss för detta år utfärdade bönedagsplakat manat landets alla innebyggare att med tacksägelse och själfransakan fira årets andra bönedag såsom en jubelfest samt erinrat ve-

derbörande stiftsstyrelser att rörande sättet för firandet gifva, hvar för sitt stift, lämpliga anvisningar.

Men en särskild för hela landet gemensam jubelfest bör och kommer att firas i Upsala. Såsom Upsala mötes beslut hade en genomgripande betydelse i första hand för det kyrkliga lifvet men i andra rummet äfven för hela vårt folks andliga odling, så kommer årets jubelfest i Upsala att ej blott firas såsom en svenska kyrkans fest, utan landets äldsta universitet, hvars återupprättande nära sammanhängde med 1593 års möte, kommer äfven att genom af detsamma anordnade högtidligheter upplifva det trehundraåriga minnet.

En särskild betydelse kommer att tillföras denna jubelfest deraf, att man på samma gång får anledning att tillsammans glädjas öfver den lyckligt genomförda restaurationen af det gamla sköna tempel, der våra fäder genom Guds ord och bön stärktes till att utföra det värf, som gjort dagarne för Upsala möte för vårt folk mera minnesvärda än de flesta andra i dess historia.

Vid den fest, som sålunda kommer att egnas ett af svenska folkets största minnen, böra icke saknas svenska folkets ombud för stat och kyrka; och vilje Wi härigenom hafva inbjudit Riksdagen att genom särskilda af kamrarne utsedde delegerade deltaga i festen, hvilken kommer att ega rum den 5 och 6 nästkommande september.

Wi förblifve Eder med all kongl. nåd och ynnest städse välbevågne.

Stockholms slott den 14 april 1893.

OSCAR.

G. F. Gilljam.

Kammaren beslöt, att detta ärende skulle bordläggas till morgondagens sammanträde.

§ 15.

På derom af herr talmannen gjord hemställen beslöt kammaren, för att blifva i tillfälle att redan i dag bordlägga från statsutskottet in-förväntadt memorial angående statsregleringen för år 1894, att uppskjuta fortsättningen af detta sammanträde till kl. 3 e. m., hvarför sammanträdet nu, kl. 1.30 e. m., afbröts.

§ 16.

Fortsattes, kl. 3 e. m., kammarens sammanträde, dervid förhandlingarna leddes af herr vice talmannen.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag.

§ 18.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets memorial n:o 30, i anledning af återremiss af utskottets utlåtande n:o 29, angående väckt motion om ändrad lydelse af §§ 2 och 3 tryckfrihetsförordningen;

statsutskottets memorial:

n:o 75, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående disposition till svenska kyrkan i Paris af öferskott å de från svenska kronans fastighet i Konstantinopel inflytande hyresinkomster;

n:o 76, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande punkt 7 mom. b af utskottets utlåtande n:o 6, angående regleringen af utgifterna under femte hufvudtiteln; och

n:o 77, angående statsregleringen för år 1894; samt

lagutskottets utlåtanden:

n:o 66, i anledning af dels väckt motion angående ändringar i strafflagen i syfte af dödsstraffets afskaffande, dels ock motion angående suspenderande af detta straff;

n:o 67, i anledning af väckt motion om ändring i gällande bestämmelser rörande oäkta barns försörjning; och

n:o 68, i anledning af ej mindre Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af 2, 4 och 5 §§ i förordningen angående allmänt kyrkomöte den 16 november 1863, än äfven väckt motion om ändring i samma förordning.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.5 e. m.

In fidem
Hj. Nehrman.
